

แนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1

Guidelines for Academic Administration in Schools in Remote Highland Areas

Remote area under the Chiang Rai Primary Education Service Area Office 1

สุพจน์ จ้าวกิตติวัฒนา^{1*} สมเกียรติ ตุ่นแก้ว² ไพโรภ รัตนชูวงศ์³

Suphot Jawkittiwattana¹ Somkiet Tunkaew² Pairop Rattanachuwong³

(วันที่รับบทความ: 19 มกราคม 2569, วันที่แก้ไขบทความ: 27 กุมภาพันธ์ 2569, วันที่ตอบรับตีพิมพ์ : 1 มีนาคม 2569)

บทคัดย่อ

การศึกษาอิสระครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารงานวิชาการ 2) ศึกษาปัจจัยสำคัญของการบริหารงานวิชาการ และ 3) ศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญคัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาชำนาญการพิเศษที่มีประสบการณ์สูงและเป็นที่ยอมรับจำนวน 5 คน และประชากรข้าราชการครูผู้สอนจากโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารจำนวน 9 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงบรรยาย ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัจจุบันการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาทางด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน ในขณะที่ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการนิเทศการศึกษา ในส่วนของปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการบริหารงานวิชาการ จำแนกออกเป็น 2 ส่วนหลัก ได้แก่ ปัจจัยภายใน ซึ่งประกอบด้วย ด้านโครงสร้างและนโยบายของสถานศึกษา บุคลากร ประสิทธิภาพทางการเงิน วัสดุทรัพยากร และการบริหารจัดการ และปัจจัยภายนอก ซึ่งประกอบด้วย ด้านสังคมและวัฒนธรรม เทคโนโลยี เศรษฐกิจ ตลอดจนการเมืองและกฎหมาย สำหรับแนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ครอบคลุมการพัฒนาใน 6 ด้านสำคัญ ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบท 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 3) การพัฒนาระบบการวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียนยืดหยุ่น 4) การยกระดับการนิเทศการศึกษาอย่างต่อเนื่อง 5) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และ 6) การส่งเสริมการแนะแนวทางการศึกษา เพื่อสร้างโอกาสและความเท่าเทียมให้แก่ผู้เรียนในพื้นที่ห่างไกลอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : การบริหารงานวิชาการ โรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1

¹⁻³ หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

¹⁻³ Master of Educational Administration Program, Faculty of Education, Chiang Rai Rajabhat University, Thailand

* Corresponding author e-mail: 668914055@crju.ac.th

ABSTRACT

This independent study aimed to 1) examine the current state of academic affairs administration in highland schools in remote areas under the Chiang Rai Primary Educational Service Area Office 1, 2) identify the key factors influencing academic affairs administration in these schools, and 3) propose guidelines for academic affairs administration in highland schools in remote areas under the same office. This mixed-methods study drew on two data sources: 1) key informants, comprising five school administrators selected through purposive sampling based on their extensive experience, expertise, and recognized competence in academic affairs administration in highland remote-area schools; and 2) a study population of teachers and instructional personnel from nine highland schools in remote areas under the Chiang Rai Primary Educational Service Area Office 1. Data were collected using a questionnaire, an interview form, and a focus group discussion record, and were analyzed using mean, standard deviation, and content analysis, with findings presented in narrative form. The findings were as follows. First, the overall state of academic affairs administration, as reported through the questionnaire, was rated at a high level. Among the specific dimensions, measurement, evaluation, and credit transfer received the highest mean rating, while educational supervision received the lowest. Second, the key factors influencing academic affairs administration, identified through interviews, comprised five internal factors—institutional structure and policy, personnel, financial efficiency, resources and materials, and management—and four external factors—social and cultural context, technology, economic conditions, and political and legal context. Third, six guidelines for academic affairs administration were proposed: 1) school curriculum development, 2) learning process development, 3) measurement, evaluation, and credit transfer, 4) educational supervision, 5) development of instructional media, innovations, technology, and learning resources, and 6) educational guidance and counseling. These findings offer practical implications for school administrators and educational policymakers in strengthening academic affairs administration to better address the distinctive contextual challenges of highland schools in remote areas.

Keywords: Academic administration, highland schools in remote areas, Chiang Rai Primary Educational Service Area Office 1

บทนำ

การบริหารการศึกษาเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากการจัดการโรงเรียนอย่างมีระบบ มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและสอดคล้อง โดยมีบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันดำเนินการตามขั้นตอนและแนวทางที่กำหนดไว้ พร้อมทั้งได้รับการสนับสนุนจากทรัพยากรทางการศึกษา และมีระบบการประเมินผลที่แม่นยำและน่าเชื่อถือ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อรอุมา ไมยวงศ์, 2564) การบริหารการศึกษาเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญในการจัดการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ซึ่งเกี่ยวข้องกับบุคคลและหน่วยงานที่มีบทบาทรับผิดชอบร่วมกันในการดำเนินงาน โดยมีขั้นตอน กฎระเบียบ และวิธีการที่ชัดเจน รวมถึงการใช้ทรัพยากรที่จำเป็นในการสนับสนุนการดำเนินงาน และมีการประเมินผลที่มีความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ (สมเกียรติ ตุ่นแก้ว, 2566) การบริหารการศึกษาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในการดูแลและรับผิดชอบอย่างมีประสิทธิภาพ (อรุณี ทองนพคุณ, 2558) การบริหารการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของสถานศึกษา ซึ่งการดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้จำเป็นต้องมี ผู้นำทางการศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญ มีการจัดการเรียนการสอนที่มีเป้าประสงค์ชัดเจน และมีสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มั่นคง พร้อมส่งเสริมการพัฒนาให้เกิดเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง (ขวัญพิชชา มีแก้ว, 2562)

การบริหารวิชาการเป็นภารกิจที่สำคัญ ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สถานศึกษาต้องสนับสนุนและส่งเสริมการบริหารวิชาการ (จิรารัตน์ กระจำงดี, 2562) งานวิชาการถือเป็นหัวใจหลักของการบริหารการศึกษา เนื่องจากจุดมุ่งหมายสูงสุดของสถานศึกษาคือการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ ซึ่งงานวิชาการเป็นกลไกสำคัญที่ขับเคลื่อนให้เป้าหมายดังกล่าวสัมฤทธิ์ผลได้อย่างแท้จริง โดยครอบคลุมกิจกรรมหลากหลาย อาทิ การบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การนิเทศการศึกษา ห้องสมุด การอบรมพัฒนาวิชาการ และการวางแผนการศึกษา ซึ่งล้วนมีส่วนช่วยส่งเสริมผู้เรียนให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและตรงตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างเป็นระบบ เปรียบการบริหารงานวิชาการว่าเป็น หัวใจ ของสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การจัดการหลักสูตร การนิเทศ การประกันคุณภาพ ไปจนถึงการปฏิรูปการเรียนรู้ (ยุทธนา เกื้อกุล, 2560) งานวิชาการเป็นแกนกลางของการจัดการศึกษา ขณะทำงานด้านอื่นมีหน้าที่สนับสนุนเพื่อให้การบริหารวิชาการประสบความสำเร็จตามเป้าหมายการเรียนรู้ คุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ในฐานะหน่วยงานกำกับดูแลมีภารกิจสำคัญในการแปลงนโยบายระดับชาติสู่การปฏิบัติให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาในสังกัด ซึ่งมีความหลากหลายทางภูมิศาสตร์และสังคมอย่างยิ่ง เขตพื้นที่ฯ ได้สนับสนุนและส่งเสริมในนโยบายและจุดเน้นเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้โรงเรียนจัดการเรียนรู้เชิงรุกอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม การนำนโยบายไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดนั้นต้องเผชิญกับความท้าทายที่แตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่มโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มโรงเรียนที่มีบริบทเฉพาะตัวสูง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงรายเขต 1, 2567)

โรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ซึ่งมีลักษณะเฉพาะและความท้าทายที่ซับซ้อน ตามนิยามของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปี 2565 โรงเรียนกลุ่มนี้ตั้งอยู่บนพื้นที่ภูเขาสูง การคมนาคมเป็นไปด้วยความยากลำบาก และเผชิญกับข้อจำกัดด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ยุคใหม่ เช่น สัญญาณอินเทอร์เน็ตที่ไม่เสถียร ในมิติทางสังคม ประชากรนักเรียนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ กะเหรี่ยง ลาหู่ อาข่า เป็นต้น ซึ่งมีความท้าทายด้านการใช้ภาษาไทยในการสื่อสารและการเรียนรู้ นอกจากนี้ นักเรียนจำนวนมากยังมาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน และยากจนพิเศษ ปัจจัยเหล่านี้ได้สร้าง ช่องว่างขนาดใหญ่ระหว่างเป้าหมายเชิงนโยบายที่มุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้ขั้นสูง กับความเป็นจริงเชิงปฏิบัติที่โรงเรียนต้องเผชิญ การบริหารงานวิชาการตามแนวทางปกติจึงอาจไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการและแก้ไขปัญหาในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงรายเขต 1, 2567)

จากข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการทดสอบมาตรฐาน RT, NT และ O-NET ปีการศึกษา 2567 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ซึ่งประกอบด้วยทั้งโรงเรียนพื้นราบทั่วไปและโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารพบความแตกต่างที่สะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอย่างเด่นชัด โดยเมื่อวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยจากแบบทดสอบมาตรฐาน RT ระดับประถมศึกษาปีที่ 1 NT ระดับประถมศึกษาปีที่ 3 และ O-NET ทั้งระดับประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่าโรงเรียนพื้นที่สูงมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าโรงเรียนพื้นราบ กล่าวคือ ค่าเฉลี่ย RT ของโรงเรียนพื้นที่สูงเฉลี่ยอยู่ที่ 62.96 คะแนน ขณะที่โรงเรียนพื้นราบเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 72.92 คะแนน ซึ่งแตกต่างกันมากกว่า 9.96 คะแนน สะท้อนถึงปัญหาทักษะการอ่านและการตีความภาษาเบื้องต้น ส่วนค่าเฉลี่ย NT โรงเรียนพื้นที่สูงได้เพียง 48.19 คะแนน ต่ำกว่าโรงเรียนพื้นราบที่ได้ 55.09 คะแนน แสดงให้เห็นถึงความบกพร่องด้านคณิตศาสตร์และการคิดวิเคราะห์ ในขณะที่ผลการสอบ O-NET ประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งเป็นตัวชี้วัดมาตรฐานระดับชาติ พบว่าโรงเรียนพื้นที่สูงมีค่าเฉลี่ยเพียง 26.84 คะแนน ในขณะที่โรงเรียนพื้นราบทำได้ 37.13 คะแนน ซึ่งต่างกันกว่า 10.29 คะแนน และยิ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศอย่างชัดเจน ขณะที่ O-NET มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพื้นที่สูงเฉลี่ยเพียง 28.79 คะแนน ขณะที่โรงเรียนพื้นราบได้ 32.62 คะแนน แม้ผลต่างไม่มากนัก แต่ก็สะท้อนถึงความไม่ต่อเนื่องในการพัฒนาทักษะผู้เรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาไปจนถึงมัธยมต้น (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงรายเขต 1, 2567)

จากความท้าทายปัญหาที่กล่าวมาทั้งหมด ผู้วิจัยจึงตระหนักว่า การศึกษาปัญหานี้จึงมีความสำคัญต่อการกำหนดแนวทางบริหารจัดการศึกษาให้ตอบสนองต่อสภาพจริงในพื้นที่สูง เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนสามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียม ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 การวิจัยเรื่องนี้จะป็นฐานข้อมูลสำคัญที่ช่วยผู้บริหารและครูในการออกแบบกลยุทธ์แนวทางการบริหารจัดการงานวิชาการ เพื่อการพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพมากขึ้น ทั้งในด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการนิเทศภายใน การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ การส่งเสริมการเรียนรู้ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชน ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาเพื่อความยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. สภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 เป็นอย่างไร
2. ปัจจัยสำคัญของการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ประกอบด้วยอะไรบ้าง
3. แนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ควรเป็นอย่างไร

ทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา แนวทาง แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดและพัฒนาเครื่องมือวิจัย โดยเน้นเฉพาะการบริหารงานวิชาการในบริบทของโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา

จากการศึกษาขอบข่ายงานการบริหารการศึกษาจากข้อมูลเอกสารต่างๆ นักวิชาการ สมบูรณ์ เสาวคนธ์ (2563, น.1), กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (กรมท้องถิ่น) สรุปว่า ขอบข่ายในการบริหารสถานศึกษาที่สำคัญ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป

2. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ

จากการศึกษาเอกสารของนักศึกษาและนักวิชาการ ภารดี อนันต์นาวิ (2552), สงวนพงศ์ ชวนชม (2557), อภิชา พุ่มพวง (2559), ปาริฉัตร โชติจันทร์ (2560) สรุปได้ว่าขอบข่ายการบริหารงานวิชาการที่ได้จากการหลอมรวมจากทั้ง 17 ขอบข่ายงานวิชาการให้เป็นขอบข่ายงาน 6 ด้านที่มีความสำคัญจำเป็นต่อการพัฒนาการศึกษาตามบริบทของโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ประกอบด้วย 6 ด้าน ดังนี้ 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน 4) การนิเทศการศึกษา 5) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้ 6) การแนะแนวทางการศึกษา

3. บริบทของโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงรายเขต 1

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับบริบทของโรงเรียนพื้นที่สูง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระบุว่า โรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร หมายถึง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เนินเขา ภูเขา เทือกเขาที่มีความสูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลาง 500 เมตร ขึ้นไป หรือผ่านเนินเขา ภูเขา เทือกเขาสูงกว่าความสูงเฉลี่ยของจังหวัด ซึ่งมีความยากลำบากในการจัดการศึกษา โดยพิจารณาจาก สภาพภูมิศาสตร์ ลักษณะและระยะทางการคมนาคม ระบบสาธารณูปโภค ข้อมูล

นักเรียนและความยุ่งยากในการบริหารจัดการศึกษาอื่น ๆ บริบทของโรงเรียนเหล่านี้มีลักษณะเฉพาะที่ซับซ้อน และเป็นอุปสรรคต่อการบริหารงานวิชาการ ดังนี้ 1) ความท้าทายทางภูมิศาสตร์และการคมนาคม 2) ความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม 3) ข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐาน 4) ความยากจนของนักเรียน 5) การขาดความต่อเนื่องของนโยบายและการพัฒนา 6) ภาระงานของครูที่เพิ่มขึ้นทำให้ครูที่ยังปฏิบัติหน้าที่อยู่ต้องปฏิบัติงานสอนและงานบริหารที่หนักขึ้น 7) ผลกระทบต่อคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน 8) ความยากลำบากในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)

จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าว ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างหลากหลาย ผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์ไปกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยในภาพรวมและนำไปสู่การกำหนดนิยามศัพท์เฉพาะ และการสร้างเครื่องมือการวิจัยที่ร้อยเรียงต่อเนื่องเชื่อมโยงสัมพันธ์ เพื่อนำไปสู่การออกแบบการวิจัยและการหาคำตอบการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยใช้รูปแบบการการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) ซึ่งผสมผสานการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและลึกซึ้ง นำไปสู่การสร้างแนวทางที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในบริบทเฉพาะ โดยผู้ศึกษาได้กำหนดวิธีดำเนินการศึกษาออกเป็น 3 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1

1.1 เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1

ประชากร

ในการศึกษครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้กลุ่มประชากรทั้งหมด ซึ่งมีประชากรที่ใช้ในการศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ได้แก่ ข้าราชการครูและบุคลากรสายผู้สอน จำนวน 152 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม (Questionnaire) มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติงานด้านการบริหารงานวิชาการในสภาพปัจจุบัน ขอบข่ายงาน 6 ด้านที่มีความสำคัญจำเป็นต่อการพัฒนาการศึกษาตามบริบทของโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ประกอบด้วย 6 ด้าน ดังนี้ 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน 4) การนิเทศการศึกษา 5) การพัฒนา สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้ 6) การแนะแนวทางการศึกษา คัดเลือกผู้เชี่ยวชาญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถาม

จำนวน 3 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการใช้ภาษาไทย จำนวน 1 คน ด้านสถิติ จำนวน 1 คน และด้านการบริหารการศึกษาหรือการบริหารงานวิชาการ จำนวน 1 คน เกณฑ์การพิจารณาค่า IOC ของข้อคำถามจะมีค่า 0.67 ขึ้นไป อยู่ในระดับที่ใช้ได้ของข้อคำถาม นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขครั้งสุดท้าย โดยจัดทำแบบสอบถามในรูปแบบฉบับสมบูรณ์นำไปทดลองใช้ (Try Out) ค่าเกณฑ์ ความเชื่อมั่นทั้งฉบับนำเครื่องมือที่แก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูล ความคิดเห็นจากการตอบแบบสอบถามของครูในสถานศึกษา ในกลุ่มพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 จำนวน 9 โรงเรียน โดยมีประชากร จำนวน 152 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานใช้การวิเคราะห์ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามประเด็นที่ตอบ นำเสนอในรูปแบบความเรียง

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาเหตุปัจจัยสำคัญของการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1

2.1 เพื่อศึกษาปัจจัยสำคัญของการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากกลุ่มตัวอย่าง โดยพิจารณาจากผู้ที่มีประสบการณ์สูงหรือผู้บริหารชำนาญการพิเศษ ที่กำลังดำรงตำแหน่งอยู่ในพื้นที่ และได้รับการยอมรับในด้านการบริหารงานวิชาการในพื้นที่สูง ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ปัจจัยสำคัญของการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ประกอบด้วย ปัจจัยภายใน (Internal Environment) 2S4M 1) โครงสร้างและนโยบายของสถานศึกษา (Structure: S1) 2) ผลผลิตและบริการ (Products and Service: S2) 3) บุคลากร (Man: M1) 4) ประสิทธิภาพทางการเงิน (Money: M2) 5) วัสดุทรัพยากร (Material: M3) 6) การบริหารจัดการ (Management: M4) ปัจจัยภายนอก (External Environment) STEP 1) ด้านสังคมและวัฒนธรรม (Socio-cultural Factors :S) 2) ด้านเทคโนโลยี (Technological Factors: T) 3) ด้านเศรษฐกิจ (Economic Factors: E) 4) ด้านการเมืองและกฎหมาย (Political and Legal Factors :P) สร้างแบบสัมภาษณ์ นำแบบสัมภาษณ์เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษา นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขและเก็บรวบรวมข้อมูลจริงต่อไป

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิร่วมสัมภาษณ์โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ด้วยระบบออนไลน์ โดยจัดส่ง Link และ QR CODE เก็บข้อมูลจากผู้บริหาร โรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ ขอความร่วมมือในการแสดงความคิดเห็นและยินยอมให้มีการบันทึกข้อมูล บันทึกเสียงเพื่อใช้ในการถอดความ วิเคราะห์ และสรุปต่อไป จากนั้นผู้วิจัยสรุปผลการสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ นำผลสรุปการสัมภาษณ์เสนอต่อผู้บริหารที่ให้ข้อมูลทั้งหมดตรวจสอบ ยืนยัน และนำเสนอในรูปแบบความเรียง

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาสรุปผล และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปผลข้อมูลที่ได้จากการการ สัมภาษณ์และสรุปข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ตามประเด็นที่ตอบ นำเสนอในรูปแบบความเรียง

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1

3.1 ศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการสำหรับโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้มีประชากรที่ใช้ในการเสนอแนวทางการบริหารงานงานวิชาการโรงเรียนพื้นที่สูงใน ถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 จำนวน 10 คน โดยใช้วิธีเลือก แบบเจาะจง (Purposing Sampling) โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกผู้ให้ข้อมูล ดังนี้ ผู้อำนวยการกลุ่ม บริหารงานในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงรายเขต 1 จำนวน 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษา ที่กำลังดำรงตำแหน่งอยู่ในพื้นที่หรือมีประสบการณ์อย่างน้อย 2 ปีขึ้นไป จำนวน 4 คน หัวหน้าฝ่ายบริหาร วิชาการมีวิทยฐานะชำนาญการขึ้นไป จำนวน 3 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีประสบการณ์ในพื้นที่ ไม่น้อยกว่า 4 ปี จำนวน 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสนทนากลุ่มที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อหาแนวทางการบริหารวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนพื้นที่สูงใน ถิ่นทุรกันดารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็น เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยศึกษารูปแบบ ขั้นตอน และวิธีการ ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จัดทำร่างแนวทางการบริหารงานวิชาการ นำร่างแนว ทางการบริหารงานวิชาการ เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสม นำร่างแนว ทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 มาจัดทำร่างการสนทนากลุ่ม

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย เพื่อส่งจดหมายอย่างเป็นทางการในการขอความ ร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการศึกษาข้อมูลเพื่อการวางแผนการสนทนากลุ่ม (Focus Group

Discussion) โดยการเก็บข้อมูลจาก จากผู้ร่วมให้ข้อมูลจำนวน 10 คน ที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย ให้มีแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน นำผลสรุปการสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อมูลทั้งหมดมารวมกัน จัดหมวดหมู่ บันทึกไว้ ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบยืนยัน และ วิเคราะห์ ข้อมูลเพื่อสรุปผล นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษานำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม นำมาถอดความ วิเคราะห์ และสรุปต่อไป โดยการวิเคราะห์ เนื้อหา (Content Analysis) ตามประเด็นที่ตอบ นำเสนอในรูปแบบความเรียง

ผลการวิจัย

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารของสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ครั้งนี้

ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันพบว่า การบริหารงานวิชาการภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.01$ $\sigma = 0.24$) หากพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการวัดผล ประเมินผลและการ เทียบโอนผลการเรียน อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.22$ $\sigma = 0.39$) รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.05$ $\sigma = 0.39$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการนิเทศการศึกษาอยู่ใน ระดับมาก ($\mu = 3.77$ $\sigma = 0.29$)

2. ผลการศึกษาปัจจัยสำคัญการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงรายเขต 1 สรุปได้ ดังนี้

ปัจจัยภายใน (2S4M) ที่เป็นสภาพแวดล้อมภายในของสถานศึกษาที่มีผลต่อการบริหารงานวิชาการ ได้แก่ โครงสร้างและนโยบายของสถานศึกษา (Structure) การวางโครงสร้างของงานวิชาการ การวางแผน งานวิชาการ ผลผลิตและบริการ (Products and Service) ผลผลิต ความคาดหวังของชุมชนต่อการบริการ บุคลากร (Man) ความรู้ความสามารถของบุคลากร ทักษะการทำงาน การพัฒนาทักษะประสิทธิภาพทางการเงิน (Money) การบริหารจัดการด้านการงบประมาณที่สนับสนุน การบริหารงาน วัสดุทรัพยากร (Material) ระบบ ข้อมูลเครื่องมือต่างๆการมีวัสดุ อุปกรณ์ สื่อล้ำสมัย และ การบริหารจัดการ (Management) การบริหารงาน ของผู้บริหารและทีมวิชาการ

ปัจจัยภายนอก (STEP) ที่เป็นสภาพแวดล้อมภายนอกของสถานศึกษาที่มีผลต่อการบริหารงาน วิชาการโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ได้แก่ ด้านสังคมและวัฒนธรรมภูมิประเทศ (Socio-cultural Factors) ความแตกต่าง ค่านิยม ด้านเทคโนโลยี (Technological Factors) ระบบไฟฟ้า อินเทอร์เน็ตที่ไม่เสถียร ด้านเศรษฐกิจ (Economic Factors) ความ ยากจนของผู้ปกครอง และด้านการเมืองและกฎหมาย (Political and Legal) ทำงานที่ตอบสนองนโยบายแต่ ไม่ตอบสนองบริบทพื้นที่

3. ผลการศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สรุปแนวทางสำคัญรายด้านดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

เป้าหมายของการพัฒนา

เพื่อให้หลักสูตรสถานศึกษามีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา และตอบสนองบริบทโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร

แนวทางวิธีการปฏิบัติ

1. สถานศึกษาหรือผู้บริหารต้องจัดประชุมเพื่อจัดตั้งคณะกรรมการหลักสูตรที่มีตัวแทนครู ผู้นำชุมชน และผู้ปกครองร่วมเป็นกรรมการ

2. ครูผู้รับผิดชอบสำรวจข้อมูลชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความต้องการของผู้เรียน เพื่อนำมาบูรณาการในหลักสูตร

3. สถานศึกษาจัดประชุมทบทวนหลักสูตรสถานศึกษาทุกปีการศึกษา โดยอ้างอิงผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน และข้อเสนอแนะจากชุมชน

4. สถานศึกษานำหลักสูตรที่ปรับปรุงแล้วไปประชาสัมพันธ์ให้ครู ผู้ปกครอง และชุมชนรับทราบร่วมกัน

5. ครูวิเคราะห์หลักสูตรและจัดทำ คู่มือการใช้หลักสูตรสถานศึกษา สำหรับครู โดยสรุปโครงสร้าง จุดเน้น และแนวทางการนำไปใช้ในชั้นเรียนอย่างชัดเจน

6. สถานศึกษากำหนด ตัวชี้วัดความสำเร็จของการใช้หลักสูตร เช่น ผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และระดับความพึงพอใจของชุมชน เพื่อใช้ติดตามกำกับ

7. ผู้บริหารหรือหัวหน้างานวิชาการ ประเมิน สะท้อนผลการใช้หลักสูตร ร่วมกันระหว่างครู ผู้บริหาร และตัวแทนชุมชน เพื่อนำข้อเสนอแนะไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรรอบถัดไป ด้านที่ 2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

เป้าหมายของการพัฒนา

เพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของชุมชน และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงในบริบทโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร

แนวทางวิธีการปฏิบัติ

1. สถานศึกษาจัดให้มีโครงการพัฒนาทักษะการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ โยมาตรฐานการเรียนรู้กับบริบทชุมชนและธรรมชาติรอบโรงเรียน โดยจัดอบรม ประชุมเชิงปฏิบัติการใช้วิทยากรอาจเป็นศึกษานิเทศก์ ครูต้นแบบ หรือครูในโรงเรียนที่มีประสบการณ์ด้าน PBL / Active Learning

2. ครูออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริงและเชื่อมโยงชีวิตตนเองใช้ PLC เป็นเวทีออกแบบและปรับปรุงหน่วยการเรียนรู้ร่วมกัน แบ่งครูออกเป็นกลุ่ม PLC ตามระดับชั้นหรือกลุ่มสาระวิชา เช่น กลุ่มครูประถมต้น กลุ่มครูวิทย์-คณิต ฯลฯ ในแต่ละวง PLC ให้ครูนำร่างหน่วยการเรียนรู้ของตนมาแลกเปลี่ยน รับข้อเสนอแนะ ปรับกิจกรรมให้เหมาะกับผู้เรียน

3. ผู้บริหารใช้การนิเทศแบบกัลยาณมิตรและสะท้อนผลหลังใช้หน่วยการเรียนรู้ทุกภาคเรียน
4. ผู้บริหารต้องจัดให้มีการจัดนิทรรศการ เวทีนำเสนอผลงานของผู้เรียน เชื่อมสู่ชุมชน เชิญผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และตัวแทนองค์กรท้องถิ่นมาเยี่ยมชมและให้ข้อเสนอแนะต่อผลงานของเด็ก
5. ผู้บริหารใช้เวทีการนำเสนอผลงานของผู้เรียน ในการประเมินผลและ การสร้างขวัญกำลังใจให้ครูและ ผู้เรียน และเป็นช่องทางให้ชุมชนเห็นคุณค่าของการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงบนพื้นที่สูง

3. การวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียนรู้

เป้าหมายของการพัฒนา

เพื่อให้การวัดผลและประเมินผลสะท้อนสมรรถนะที่แท้จริงของผู้เรียนในโรงเรียนพื้นที่สูง สามารถนำไปใช้วางแผนพัฒนาผู้เรียน ช่อมเสริม และยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางวิธีการปฏิบัติ

1. สถานศึกษากำหนดกรอบและระเบียบการวัดผลของโรงเรียน ผู้บริหารแต่งตั้งคณะทำงานร่วมกับฝ่ายวิชาการ เพื่อทบทวนและจัดทำระเบียบ แนวปฏิบัติ และคู่มือการวัดผลประเมินผลของสถานศึกษาให้ชัดเจน สอดคล้องกับหลักสูตร และบริบทโรงเรียนพื้นที่สูง แล้วสื่อสารให้ครู ผู้ปกครอง และผู้เรียนเข้าใจตรงกัน
2. สถานศึกษาใช้ PLC เป็นกลไกพัฒนาวิธีประเมินและเครื่องมือร่วมกัน จัดตั้งหรือกำหนด PLC ด้านการวัดผล-ประเมินผลให้ครูแต่ละระดับชั้น กลุ่มสาระนำแผนการวัดผล เครื่องมือ และเกณฑ์ให้คะแนนมาร่วมกัน พิจารณา ปรับปรุง และพัฒนาให้สอดคล้องกับมาตรฐาน
3. สถานศึกษาจัดทำปฏิทินการวัดผล ประเมินผลที่ชัดเจน และพัฒนาระบบบันทึกคะแนนผลการประเมินที่ใช้งานง่าย สามารถเรียกดูข้อมูลรายบุคคล รายชั้น และรายกลุ่มสาระได้ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในที่ประชุมครูทุกภาคเรียน เพื่อวางแผนซ่อมเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน
4. ผู้บริหารส่งเสริมการประเมินตามสภาพจริงบนฐานชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้บริหารสนับสนุนให้ครูออกแบบการประเมินที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียน เช่น โครงการงานชุมชน การเก็บข้อมูลจากแปลงเกษตร การจัดการทรัพยากรในหมู่บ้าน หรือการทำกิจกรรมร่วมกับปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อใช้เป็นหลักฐานสะท้อนความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะของผู้เรียนครั้ง เพื่อให้การนิเทศเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

4. การนิเทศการศึกษา

เป้าหมายของการพัฒนา

เพื่อให้การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนอย่างแท้จริง สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันในโรงเรียน และยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนในโรงเรียนพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน

แนวทางวิธีการปฏิบัติ

1. ผู้บริหารกำหนดให้การนิเทศเป็นนโยบายและค่านิยมร่วมกันด้านการนิเทศ ประกาศนโยบายการนิเทศภายในโรงเรียนให้ชัดเจน ว่าการนิเทศมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาครูและนักเรียน ไม่ใช่เพื่อจับผิดหรือประเมินโทษ สร้างค่านิยมร่วมเรื่อง นิเทศแบบกัลยาณมิตร ให้ครูทุกคนเข้าใจและยอมรับร่วมกัน เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจ

2. ครูวิชาการ จัดทำโครงสร้างและแผนระบบนิเทศของโรงเรียน ผู้บริหารจัดทำโครงสร้างการนิเทศภายใน แต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศหรือครูแกนนำด้านวิชาการ กำหนดบทบาทหน้าที่ให้ชัดเจน พร้อมวางแผนปฏิบัติการประจำปี ระบุช่วงเวลา รูปแบบ เป้าหมาย และกลุ่มเป้าหมายการนิเทศแต่ละครั้ง เพื่อให้การนิเทศเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

3. ผู้บริหารจัดอบรมหรือเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับผู้ที่ทำหน้าที่นิเทศ เช่น หัวหน้ากลุ่มสาระ ครูพี่เลี้ยง หรือครูวิชาการ ให้มีทักษะการนิเทศสมัยใหม่ ทั้งการสังเกตชั้นเรียน การตั้งคำถาม การสะท้อนคิด และการให้ข้อเสนอแนะเชิงบวก ควบคู่กับการสร้างความเข้าใจให้ครูผู้สอนเกี่ยวกับกระบวนการนิเทศรูปแบบใหม่ ให้รู้สึกว่าเป็นเพื่อนร่วมพัฒนาไม่ใช่ ผู้ถูกตรวจสอบ

4. สถานศึกษาดำเนินการนิเทศด้วยรูปแบบที่หลากหลายและเหมาะสมกับพื้นที่สูงเช่น การศึกษาชั้นเรียน หรือการโค้ชรายบุคคล การนิเทศด้วยรูปแบบการบันทึกเป็นวิดีโอ และหลังนิเทศทุกครั้งมีการพูดคุยสะท้อนคิดร่วมกัน ให้ครูได้เห็นจุดแข็งของตนเองและมองเห็นแนวทางพัฒนาเพิ่มเติม โดยพยายามให้ครูทุกคนได้รับการนิเทศอย่างทั่วถึงภายในปีการศึกษา

5. ผู้บริหาร ติดตาม ประเมิน และปรับปรุงระบบนิเทศอย่างต่อเนื่องเมื่อดำเนินการนิเทศไปแล้ว ผู้บริหารรวบรวมข้อมูลจากแบบบันทึกการนิเทศ ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน และความคิดเห็นจากครู เพื่อนำมาวิเคราะห์ในที่ประชุมวางแผนนิเทศช่วยพัฒนาการสอนและผลการเรียนรู้ของผู้เรียนมากขึ้นเพียงใด จากนั้นสรุปจุดแข็ง จุดที่ต้องพัฒนา และนำไปใช้ปรับแผน ระบบ หรือเครื่องมือนิเทศในปีถัดไป

5. การพัฒนา สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้

เป้าหมายของการพัฒนา

เพื่อให้ผู้เรียนในโรงเรียนพื้นที่สูงเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย เหมาะสมกับบริบทและยุคดิจิทัล ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ และลดช่องว่างด้านเทคโนโลยีระหว่างโรงเรียนพื้นที่สูงกับโรงเรียนในเมือง

แนวทางวิธีการปฏิบัติ

1. สถานศึกษาจัดตั้งคณะกรรมการฝ่ายรับผิดชอบ สำรวจสภาพสื่อ อุปกรณ์เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในโรงเรียนและชุมชน พร้อมทั้งวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ ที่เรียงลำดับความจำเป็นเพื่อใช้ประกอบการของบประมาณและประสานขอการสนับสนุน

2. ผู้บริหารส่งเสริม พัฒนาศักยภาพครูในการผลิตและใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบท จัดอบรมหรือประชุมเชิงปฏิบัติการให้ครู

3. ครูวิชาการจัดระบบ สื่อผสม ระหว่างเทคโนโลยีกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ภูมิปัญญา กลุ่มอาชีพ ชุดการเรียนรู้ร่วมกับสื่อเทคโนโลยี ภูมิปัญญา กลุ่มอาชีพ เรียนรู้ร่วมกับสื่อเทคโนโลยี ภูมิปัญญา กลุ่มอาชีพ

4. ผู้บริหารวางระบบการบริหารจัดการสื่อและอุปกรณ์เทคโนโลยีให้คุ้มค่าและทั่วถึงผู้บริหารจัดทำระบบทะเบียนสื่อและอุปกรณ์เทคโนโลยี กำหนดผู้รับผิดชอบดูแล การยืม-คืน การบำรุงรักษา และการใช้งานให้ครอบคลุมทุกชั้นเรียน จัดตารางการใช้ห้องคอมพิวเตอร์หรืออุปกรณ์เคลื่อนที่ให้ทุกชั้นมีโอกาสใช้เท่าเทียมกัน

พร้อมทั้งกำหนดงบประมาณประจำปีสำหรับซ่อมบำรุงและเพิ่มเติมสื่อที่จำเป็น เพื่อไม่ให้อุปกรณ์เสียแล้วถูกปล่อยทิ้งจนใช้งานไม่ได้

5. ผู้บริหารสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนและภาคีในการสนับสนุนสื่อและแหล่งเรียนรู้
6. ผู้บริหารหรือครูผู้รับผิดชอบประเมินและพัฒนาคุณภาพสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

6. การแนะแนวการศึกษา

เป้าหมายของการพัฒนา

เพื่อให้นักเรียนในโรงเรียนพื้นที่สูงได้รับการดูแล ช่วยเหลือ และแนะแนวอย่างรอบด้าน ทั้งด้านการเรียน ชีวิต และอาชีพ สามารถวางแผนอนาคตได้อย่างเหมาะสมกับศักยภาพของตนเองและบริบทครอบครัว ตลอดจนลดความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพงานแนะแนว

แนวทางวิธีการปฏิบัติ

1. สถานศึกษาจัดโครงสร้างและระบบงานแนะแนวให้ชัดเจนและบูรณาการกับระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน แต่งตั้งคณะกรรมการงานแนะแนวและระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน กำหนดบทบาทหน้าที่ของครูแนะแนว ครูที่ปรึกษา และครูประจำชั้นให้ชัดเจน จัดทำผังงานและแผนงานแนะแนวประจำปีทีครอบคลุมการแนะแนวด้านการศึกษา อาชีพ และการดำเนินชีวิต พร้อมทั้งเชื่อมโยงกับกิจกรรมชุมนุม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และงานวิชาการของโรงเรียน

2. ผู้บริหารส่งเสริมพัฒนาระบบข้อมูลรายบุคคลและกระบวนการคัดกรองนักเรียนอย่างเป็นระบบ โรงเรียนจัดทำและปรับปรุงฐานข้อมูลนักเรียนรายบุคคลอย่างต่อเนื่องทุกปีโดยเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มเป็นสายชั้นให้ครบทุกด้าน สรุปเป็นความต้องการจำเป็น และปัญหาที่พบ โดยใช้แบบสำรวจ แบบคัดกรอง และการเยี่ยมบ้านเป็นเครื่องมือที่สำคัญ วางแผนช่วยเหลือดูแลเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่มอย่างเหมาะสม

3. ผู้บริหารส่งเสริมพัฒนาศักยภาพครูแนะแนวและครูที่ปรึกษาอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารสนับสนุนให้ครูแนะแนวและครูที่ปรึกษาได้รับการอบรมหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นสำคัญ เช่น เทคนิคการให้คำปรึกษาเบื้องต้น ครูแชร์กรณีศึกษา (Case Study) และวิธีการช่วยเหลือนักเรียนที่ได้ผล

4. สถานศึกษา สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานภายนอก โรงเรียนจัดให้มีระบบการสื่อสารและประสานงานกับผู้ปกครอง หน่วยงานสังคมสงเคราะห์ เพื่อจัดกิจกรรมแนะแนว การแนะแนวศึกษาต่อ การแนะแนวอาชีพ การศึกษาดูงาน และการให้โอกาสนักเรียนในพื้นที่สูงได้เห็นเส้นทางชีวิตหลากหลายมาก

5. สถานศึกษาจัดทำแผนโปรแกรมกิจกรรมแนะแนวให้ครอบคลุมทั้งด้านการศึกษา อาชีพ และการดำเนินชีวิตออกแบบกิจกรรมแนะแนวในรูปแบบที่กิจกรรมเตรียมความพร้อมก่อนเรียนต่อหรือเข้าสู่ตลาดแรงงาน โดยคำนึงถึงบริบทพื้นที่สูงและค่านิยมของชุมชนชาติพันธุ์เป็นสำคัญ

6. ผู้บริหาร ติดตาม ประเมินผล และยกระดับงานแนะแนวผ่านโรงเรียนต้นแบบและเครือข่าย ผู้บริหารจัดให้มีการประเมินผลการดำเนินงานแนะแนวเป็นระยะและต่อเนื่อง

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงรายเขต 1 สามารถนำมาอภิปรายผลโดยจำแนกตามประเด็นผลที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

1. ผลการการศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงรายเขต 1 ผลการการศึกษาสภาพปัจจุบันพบว่า การบริหารงานวิชาการภาพรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนว่าโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารยังสามารถประคับประคองภารกิจแกนกลางให้ดำเนินได้ต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะงานวิชาการเป็นภารกิจที่ถูกกำกับด้วยกรอบมาตรฐานและหลักฐานการปฏิบัติงานที่ตรวจสอบได้ เช่น การจัดการเรียนการสอน การจัดทำเอกสารหลักสูตร การวัดผลและบันทึกผลการเรียน ทำให้โรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงรายเขต 1 ภายใต้อำนาจกำกับด้านภูมิประเทศ การเดินทาง และทรัพยากร จำเป็นต้องจัดระบบงานให้ชัดเจนเพื่อให้ ทำได้จริง และตอบสนองความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ผู้เรียนในระดับหนึ่ง อีกทั้งในบริบทพื้นที่สูง ครูมักต้องรับผิดชอบต่อหลายบทบาท จึงมีแนวโน้มเน้นการดำเนินงานที่เป็นงานประจำเชิงระบบ และสามารถทำตามขั้นตอนได้ต่อเนื่อง ส่งผลให้คะแนนภาพรวมอยู่ระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลธิชา ปีกะรัตน์ (2568) ศึกษาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนบนพื้นที่สูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงรายเขต 3 และ 2 พบว่าในภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา รองลงมาคือ ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการวัดผลประเมินผล นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวรินทิพย์ ใจดี และ สุพจน์ แสงเงิน (2567) ศึกษาเรื่องการบริหารงานบริบทโรงเรียนขนาดเล็กที่พบว่า ภาพรวมการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับมาก และชี้ว่าด้านงานที่เป็นมาตรฐานและมีหลักฐานชัด มักทำได้เด่นในเชิงของการเป็นผู้ปฏิบัติ

จากผลการศึกษาการบริหารงานวิชาการรายด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านการวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะการวัดผลเป็นภารกิจวิชาการที่มีกรอบมาตรฐาน ขั้นตอนปฏิบัติ และหลักฐานเชิงประจักษ์ชัดเจน เช่น เกณฑ์ตัดสินผล การบันทึกผล หลักฐานการประเมิน เอกสารการเทียบโอนและมีกรอบมาตรฐานที่ชัดเจนจากหน่วยงานต้นสังกัดมาแล้ว จึงเอื้อต่อการจัดระบบให้ต่อเนื่อง ตรวจสอบได้ และลดความคลาดเคลื่อนของการตัดสินผล โดยเฉพาะในบริบทโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารที่ครูมักรับผิดชอบต่อหลายบทบาท จึงส่งผลให้งานที่มี คู่มือแนวปฏิบัติ เอกสารกำกับชัดเจนย่อมถูกขับเคลื่อนได้เด่นกว่า และยังเป็นงานที่ช่วยสร้าง ความเป็นธรรม ความน่าเชื่อถือ และความรับผิดชอบต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง และหน่วยงานต้นสังกัด ยังเชื่อมโยงโดยตรงกับการเลื่อนขั้น การจบหลักสูตร และการรายงานผล ซึ่งเป็นผลลัพธ์ปลายทาง ที่สถานศึกษาจำเป็นต้องทำให้ถูกต้องตามระเบียบและตรวจสอบได้ จึงส่งผลให้คะแนนด้านนี้จะสูงกว่างานวิชาการบางด้านอื่นๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรินทิพย์ ใจดี และ สุพจน์ แสงเงิน (2567) ศึกษาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีบริบทและข้อจำกัดเหมือนกันกับโรงเรียนพื้นที่สูงซึ่งพบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก และด้านที่สูงที่สุดคือด้านการวัดและประเมินผลทางการเรียนเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ค่าเฉลี่ยของด้านวัดผลประเมินผลสูง อาจสะท้อนความเข้มแข็งด้าน การ

จัดระบบและเอกสาร ขั้นตอนการสรุปผล มากกว่าความเข้มแข็งด้านการใช้การประเมินเพื่อพัฒนา ที่นำข้อมูลย้อนกลับไปปรับการสอนรายคน

จากการศึกษาพบว่า ด้านการนิเทศการศึกษา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเมื่อเทียบกับด้านอื่น แม้ภาพรวมยังอยู่ระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่า งานนิเทศเป็นงานพัฒนาเชิงกระบวนการที่ต้องใช้เวลา และทักษะการนิเทศที่สำคัญเช่น การนิเทศเชิงโค้ช การสังเกตชั้นเรียน การสะท้อนกลับ และการติดตามต่อเนื่อง มากกว่างานวิชาการที่มีขั้นตอนเอกสารและหลักฐานปลายทางชัดเจน ดังนั้นในบริบทโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารที่มีข้อจำกัดด้านการเดินทาง ความห่างไกล ขาดแคลนบุคลากร และภาระงานครูที่มากหลายบทบาท ทำให้การนิเทศมักถูกเบียดเวลาและทำได้ไม่เต็มวงจร (วางแผน ปฏิบัติ ติดตามรายงานผล ใช้ผลปรับปรุง) ส่งผลให้การปฏิบัติได้คะแนนเฉลี่ยต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่น ๆ นอกจากนี้ ลักษณะของการนิเทศในหลายโรงเรียนยังถูกมองเป็นงานตรวจกำกับมากกว่างานพัฒนาการสอนจึงทำให้การเปิดชั้นเรียน การแลกเปลี่ยนสะท้อนกลับ ส่งผลให้ การนิเทศไม่ประสบผลความสำเร็จซึ่งสอดคล้องการศึกษาของวรทัย ภูรินันต์ และ จารุวรรณ นาดัน (2567) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานวิชาการและการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในสหวิทยาเขตพรานลานไทร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร พบว่า ด้านการนิเทศการศึกษาเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ในชุดงานวิชาการของโรงเรียนเนื่องจากกระบวนการนิเทศนั้นใช้เวลามากรวมถึงทักษะการโค้ชและการสร้างการยอมรับร่วมกันทำได้ยากอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งได้

2. ผลการการศึกษาปัจจัยสำคัญของการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ผลการการศึกษาปัจจัยสำคัญของท่านสะท้อนว่าคุณภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนพื้นที่สูง ไม่ได้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง แต่เกิดจากการจัดการปัจจัยภายในให้เข้มแข็งเพื่อรับมือข้อจำกัดภายนอกที่หลีกเลี่ยงได้ยาก การสร้างโอกาสจากข้อจำกัดให้เป็นโอกาส กล่าวคือ เมื่อบริบทพื้นที่สูงเผชิญข้อจำกัดด้านภูมิประเทศ การเดินทาง โครงสร้างพื้นฐาน และความหลากหลายทางภาษาวัฒนธรรม โรงเรียนจึงต้องพึ่งกลไกภายในที่ควบคุมได้เป็นฐาน เช่น ภาวะผู้นำของผู้บริหาร โครงสร้างทีมวิชาการ สมรรถนะครู ระบบข้อมูล และวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันเพื่อให้การดำเนินงานใน 6 ด้าน การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนากระบวนการสอน การวัดผล การนิเทศ การพัฒนาสื่อแหล่งเรียนรู้และการแนะแนวการศึกษา เดินได้จริงและต่อเนื่อง

วิสัยทัศน์ผู้บริหาร โครงสร้างฝ่ายวิชาการ ระบบข้อมูล และวัฒนธรรมร่วมของครู ที่เป็นปัจจัยสำคัญภายใน (2S4M) เพราะเป็นกลไกหลักที่ทำให้โรงเรียนบริหารภายใต้ข้อจำกัดได้อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะโรงเรียนพื้นที่สูงที่ครูต้องทำงานหลายบทบาทพร้อมกัน หากไม่มีการจัดโครงสร้างงานและการมอบหมายบทบาทที่ชัด งานวิชาการจะเสี่ยงต่อการหยุดชะงักหรือขึ้นอยู่กับตัวบุคคลมากเกินไป ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พระอุดมบัณฑิต, ขวัญชนก เหล่าสุนทร, พระครูศรีกิตติโรดม และ พระวชิรกิตติบัณฑิต (2567) ศึกษาเรื่องความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงพบว่า พื้นที่สูงสะท้อนมิติความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่เกิดจากความยากจน ค่าใช้จ่าย อุปสรรค ภาษาและวัฒนธรรม รวมถึงการขาดแคลนครูและทรัพยากร พร้อมเสนอแนวทางที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาศักยภาพครู การจัดสภาพแวดล้อมเรียนรู้ และการใช้เทคโนโลยี โดยอาศัยความร่วมมือหลายภาคส่วน จึงกล่าวได้ว่า ปัจจัยภายนอก (STEP) อาจ

ภาพที่ 1 แนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1

เอกสารอ้างอิง

- อิสระ กุลวุฒิ, สุริพร อนุศาสนนันท์, และ สมพงษ์ ปันหุ่น. (2561). รูปแบบการประเมินผลระหว่างเรียน. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 10(2), 21–33.
- ขวัญพิชชา มีแก้ว. (2562). การบริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี*.
- จิรารัตน์ กระจำงดี. (2562). การศึกษากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสในอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน. *วารสารบัณฑิตวิจัย*, 10(1), 57–75.
- ชลธิชา ปิกรัตน์, & สุนทร คล้ายอ่ำ. (2568). การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนบนพื้นที่สูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3. *วารสารสหศาสตร์การพัฒนาลังคม*, 3(3), 500–516.
- บุญเลิศ ธนมิฤทธิ์. (2568). แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3. *Journal of Buddhist Education and Research*, 11(3), 334–347.

- ปาริฉัตร โชติจันทร์. (2560). กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พระอุดมบัณฑิต, ขวัญชนก เหล่าสุนทร, พระครูศรีกิตติวิโรดม และ พระวชิรกิตติบัณฑิต. (2567). ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง. วารสาร มจร การพัฒนาลังคม, 9(3), 84–91.
- ภาณี อนันต์ธานี. (2552). หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 2). มนตรี.
- ยุทธนา เกื้อกุล. (2560). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- วาฤทธิ์ ภูรินันต์ และ จารุวรรณ นาดัน. (2567). ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานวิชาการและการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในสหวิทยาเขตพรานลานไทร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 11(6), 144–154.
- วรันทิพย์ ใจดี และ สุพจน์ แสงเงิน. (2567). การบริหารงานวิชาการโรงเรียนขนาดเล็กตามความ คิดเห็นของครูในอำเภอรัตนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 2. วารสารรัชต์ภาคย์, 18(60), 514–528.
- สงวนพงศ์ ขวนชม. (2557). ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานวิชาการกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา. วารสารวิชาการสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย, 20(2), 59–68.
- สมเกียรติ ตุ่นแก้ว. (2566). แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สมบูรณ์ เสาวคนธ์. (2563). คู่มือการบริหารงานสถานศึกษา. โรงเรียนพระยาประเสริฐสุนทราศรัย (กระจ่าง สิงหเสนี).
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1. (2567). การขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1. กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา.
- อภิชา พุ่มพวง. (2559). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อรอุมา ไมยวงศ์. (2564). ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครพนม วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

